

Književna poročila.

Dr. Dabinović Antun: Hrvatska Državna i Pravna povijest s reprodukcijama najvažnijih dokumenata i slikama. Zagreb 1940. Izdanje Matice Hrvatske. Str. 563.

Smatramo za potrebno, da prikažemo to, v prvi vrsti Hrvatoma namenjeno delo tudi slovenskim pravnikom, ker se tiče v mnogočem Slovencev, bodisi da se ne trdi v njem to ali ono o naših pravnih razmerah povsem točno, bodisi, da se kaj opušča omeniti, dasi bi bilo to umestno. Obsežna knjiga je bila izdana kot jubilejno izdanje Matice Hrvatske ob stoletnici (1842—1942) tega znamenitega zavoda. Njen naslov ni srečno izbran. Po vsebini je za dobo od l. 626. (prihod Hrvatov) do 1526. (bitka pri Mohaču) po priliki podobna delom, ki obravnavajo zgodovino državnega razvoja in javnega prava (kot n. pr. učbeniki A. Luschin - Ebengreutha, A. Hubera); od leta 1527. dalje pa so obdelana le nekatera posebna poglavja iz zgodovine prava do najnovejše dobe. Pravna zgodovina, ki bi nam prikazala razvoj različnih, zelo važnih institucij v dobi do l. 1526., je zanemarjena, ona za drugo dobo nepopolna, hrvatske državne zgodovine za drugo dobo pa sploh ni. Domnevamo, da bo to predmet še posebne knjige. Glede tehnične izvedbe ne bi hoteli mnogo govoriti. Le na neke važnejše pogoške bi pokazali. (Pridržujemo si namreč podrobnejša izvajanja za drugo priliko.) Avtor je pustil (pač pri korekturi tiska) napake nepopravljene, ki jih čitatelju srednje obrazbe ne bo lahko razrešiti. N. pr. na str. 325 stoji „klevetniku ili vasalu“, prav pa je: „kletveniku ili vasalu“; na str. 407: „crkveno suočenje“, prav „sudjenje“. V izvajanjih o vsebini Tripartita se je posluževal znane Lanovićeve monografije. Toda pripetilo se mu je nekoliko mučnih pogoškov. Ena izmed zelo važnih, naše pravnike naravnost moteča napaka je, da je pod naslovom „Stvarna prava“ (§ 35) obravnaval tudi obligacije, poslednjo voljo itd. Lanović je naslovil ta izvajanja pravilno po Verböcziju „Jus, quod ad res pertinet“; ali to ne pomeni, da gre za stvarna prava, ampak za „pravo, ki se tiče stvari“ v nasprotju z „osebami“. Naj navedemo še dve napaki, ki sta se pripetili avtorju, ko je iz Lanovića prevzemal le-tega pravilna izvajanja — krivo! (Takšnih napak je še več). Na str. 413 stoji samo to: „U slučaju nestašice imetka je dužnik išao u zapor“. Lanović pa piše pravilno (str. 392 njegov delo), da se je to zgodilo, če je bilo tako v pogodbi dogovorjeno, če se je to s tožbo zahtevalo in če je bilo to tudi v sami sodbi dopuščeno... Na str. 412. pravi avtor: „Kod delikata i kod bračnih sporova je prisega isključena“. To ni res; po Lanoviću (str. 385 njegov delo) bi moral pravilno reči, da poziv nasprotnika, naj priseže, da so njegove trditve resnične, pa bo konec pravde, ni bil dovoljen. Ne gre torej za prisego kot dokazno sredstvo vobče, ampak za posebno poravnalno prisego. — Nezadostna razjasnitev, ki moti čitatelja, tiči v tem, ko navaja „indikcijo“ kot sestavni del srednjeveških listin, pa pravi (str. 176): „Indikcija se je izračunavala tako, da se godini dodao broj tri i zbroj podijelio sa 15. Ako nije bilo preostatka, onda je bila indikcija I.“ Mislimo, da ta računaska manipulacija kriči po nadaljnji razlagi, zakaj naj se doda trojka in zakaj delitev s petnajst? V avtorjevi knjigi tega ne najdeš nikjer, pač pa se iz Mažuranićevega odličnega dela „Prinosi“ izve, da je 15 let razdobje za ponovno obdavčenje zemljišč in da je cesar Avgust začel štetje tri leta pred Kr. r. Od kod naj povprečni izobraženec to ve, ki mu je avtorjeva knjiga namenjena? Tudi trditev na str. 322, da se

mora kazen za izmamljenje kraljevske daritve plačati z globo „trajne vrijednosti poklonjenog dobra“, bi morala biti bliže razložena. Čitatelji bodo morda ugibali, da li ne gre za tiskovno pomoto (trojna' nam, 'trajna'); šele iz Tripartita bi mogli izvedeti, da ima v mislih desetkratni znesek obče vrednosti sporne dobrine (Lanović, str. 237.). Ne bomo navajali mnogih primerov netočne ali nepopolne uporabe terminologije, ampak se obrnemo takoj k stvarnim trditvam, ki ne bi smele kar tako zaiti v znanstveno knjigo. Na str. 6 govori avtor o Karantanski Hrvatski, na str. 11, da je bila „Koruška sjedište Karantanske Hrvatske“, na str. 117 navaja za „današnja Koruška“ pod oklepaji „Karantanski Hrvati“; „vojvoda Walluch“ (str. 51) mu je Hrvat. V znanstvenem sporu glede tega vprašanja se je postavil s temi trditvami na eno stališče, o drugem nasprotnem pa molči. Le rahle dvome zazremo v tem, da je avtor nekako mimogrede (str. 51) dejal: „No ako je tačno, da su Hrvati, prije nego su došli u rimsku Dalmaciju, boravili neko vrijeme u Koruškoj...“ Vsekakor bi moral eksistenco obojih stališč odkrito priznati in, ko se je odločil za eno od obeh, ga primerno utemeljiti. K temu pa prihaja še to, da je avtor zapisal (str. 48): „Hrvati su osvojili rimsku Dalmaciju i pokorili Avare i Slavene, koji su se tu nalazili“. H kateri veji južnih Slovanov pa naj bi torej spadali „dalmatinski Slaveni“? — Vsak pravnik, ki se je učil na ljubljanski univerzi, se bo čudil, da avtor istoveti (prav za prav: prevaja) izraz „urbarji“ z „Weistümer“. Pripetilo se mu je pač po n. mn., da je krivo in površno posnel trditev iz Kosove Zgodovine Slovencev (str. 232), da tiči vsebina „stare pravde“ v urbarskih bukvah, v pravnih napotilih in v narodnem sporočilu, torej v virih troje vrst. Namesto da bi urbarje in napotila (Weistümer) strogo ločil, jih je istovetil. O instituciji „zadruga“ meni, da „po svoj prilici predstavlja organizacijo čisto vojničkog karaktera“ (str. 356). Ako bi se poglobil v zgodovino slovenske zadruge (domus drusinje itd.), bi prišel pač do drugega rezultata. Tudi glede institucij „dobri ljudje“, „prisega“, ni smatral za potrebno ozreti se po pravu bližnjih sosedov; niti „Istarskega razvoda“ ni upošteval. Isto velja za „sužnje“: o Raffelstättenskih carinskih predpisih ni nikjer spomina. Da so gorske pravde obstajale tudi v nekaterih krajih na Hrvatskem, tik slovenskega ozemlja (n. pr. v Ozlju, Žumberku, na Nedeljskem vrhu), ni dvoma. Torej bi kazalo tudi o pravu, obseženem v Gorskih bukvah, govoriti; avtor pa je vse to opustil. Slednjič to niti čudno ni, ko je zanemaril razpravljati tudi o mnogih takih stvareh, ki jih štejemo za sestavne dele hrvatske pravnozgodovinske fontologije ali pa zgodovine prava. Vse to, pa še mnogo drugega bi lahko navedli, kar bi bilo vredno, da se pri prihodnji izdaji te knjige popravi ali doda. Potem bi postalo avtorjevo, s čisto zgodovinskega stališča dobro delo, v resnici tudi pravnozgodovinsko.

Dr. Metod Dolenc.

Mulaček Rajko: Gradbeni predpisi. Ljubljana, 1940. J. Blasnika nasl., univerzitetna tiskarna in litografija v Ljubljani. Str. 656.

V znani lepi opremi nam podaja ta knjiga predvsem gradbeni zakon, potem pravilnik za izdelavo regulacijskih načrtov, splošna navodila za izdelavo, uredbe o izvajanju regulacijskega načrta in gradbenega pravilnika, norme za označevanje regulacijskih načrtov za naselja, potem pa še 5 dodatkov: gradbeno-obrtne predpise, takse v gradbenih zadevah, določbe občega državlanskega zakonika v gradbenih in sorodnih zadevah in zakon o pooblaščenih inženirjih. Med tekstom omenjenih zakonov in pravilnikov pa so na ustreznih mestih tiskani tudi drugi predpisi, ki se tičejo te stvarine.

Ker je prireditelj te knjige znan zaradi svoje vestnosti in natančnosti, smo lahko prepričani, da zbirka vsebuje vse važne norme, kolikor jih je bilo izdanih do marca 1940, ko je knjigi napisal predgovor, in moramo mu biti hvaležni, da je to obširno tvarino, ki je raztresena po raznih zakonih in Službenih listih, tako pregledno zbral. Pravnikom pa bo še posebno služila judikatura upravnega sodišča v Celju in deloma tudi državnega sveta v Beogradu, ker mnoge določbe gradbenega zakona dajejo povod za pravne spore in bo priobčena judikatura gotovo pomagala boljšemu razumevanju spornih vprašanj in tolmačenju zakona.

Največ judikatov najdemo v zvezi s § 89 gradbenega zakona, ki obravnava komisijski ogled in odlok o prošnji za dovolitev zgradbe. Tudi določbe o napravljanju kolovozov, hodnikov, vodovodov in kanalizacija (§§ 122 in 125) so povzročile mnogo pravnih sporov in je prireditelj priobčil judikaturu o teh vprašanjih.

Vprav v gradbenem pravu opažamo, da se nekateri pojmi napačno uporabljajo, da ne rečemo zlorablajo. V mislih imam zlasti prenapetost v pojmovanju javnih interesov, na katera se upravna oblastva v svojih odločbah tako rada sklicujejo. Kdor je imel s temi stvarmi posla, bo pritrdil, da gredo pogosto oziri na javne interese predaleč; nadalje opažamo, da upravna oblastva moti neka stara teorija o pogodbah javnopravnega značaja, ki jo je svojčas uvedel Otto Mayer. Občine kot upravna oblastva navadno izdajajo gradbena dovolila s pogoji in izpolnitev teh pogojev včasih še posebej zavarujejo s pogodbami civilnega značaja in določajo v pogodbi konvencionalne kazni za primer, ako bi lastnik zgradbe ne ustregel zahtevam. Občine so prezrle, da morejo konvencionalne kazni zahtevati samo takrat, kadar je nastala resnična škoda in da večinoma take škode ni. Pred očmi imam nek posebno kričeč primer: lastniku večjega zemljiškega kompleksa je občina L. dovolila zazidavo dela tega zemljišča za industrijske namene s pogojem, da v roku določenega števila let zazida ostali del tega zemljišča. Ako tega ne bi storil, bo moral podreti stavbo za industrijske namene in plačati znatno denarno vsoto v prid občine. Ta pogoj je bil stavljen v stavbnem dovolilu in še posebej zavarovan s civilnopravno pogodbo. Tu ne more biti govora o resnični (navadni) škodi, ker je občina nima, ako se svet ne zazida; nasprotno: svet se nahaja v zelo prometnem delu mesta, kjer so cene za zemljišča že sedaj zelo visoke; ako se zemljišče ne zazida, bo vrednost porasla in bo občina dobila višjo prirastkarino, torej imela še denarno korist. Občine so pa večkrat interesirane na tem, da se zida, ker se s tem polepša dotični del mesta ali včasih ustreže zahtevam kakega arhitekta, ki ima v občinskem gradbenem uradu goreče pripadnike. Tako občina kot gradbeno oblastvo odloča o stvari, na kateri je interesirana iz urbanističnih, umetniških ali tudi gmotnih razlogov in je torej iudex in re sua, pa še izsiljuje dajatve ali dejanja lastnika zemljišča ali zgradbe s postavljanjem nedopustnih pogojev.

Znano nam je, da je prireditelj prevzel delo le s pogojem, da priobči samo norme in judikate in ne doda nobenega komentarja. V interesu stvari obžalujemo, da je bil tako skromen in da ni s kratkimi ekskurzi pojasnil nekatera zelo sporna vprašanja. Za to bi mu dal priložnost n. pr. judikat upravnega sodišča v Celju, ki ga navaja v § 89 pod črko s), ki se vprav tiče spremembe pogojev, pridržkov, nalogov itd. javnopravnega značaja v pogoje itd. zasebnopravnega značaja.

Besedilo norm in judikatov je v jezikovnem oziru prečiščeno, tu in tam pa je prireditelj zmotila srbska terminologija n. pr. v judikatu dd) § 89, kjer uporablja besedo „oživotvoriti“ namesto besede „uveljaviti“, ki je pri nas že davno udomačena.

Dr. Fran Skabernè.

Gobbi Ulisse: L'Assicurazioni in Generale. (Nuova edizione). Zvezek XIII „Annali di economica“. Cedam, 1938-XVI, Padova, 278 str.

Gobbi jeva knjiga je izšla prvič leta 1898; že tedaj je vzbudila mnogo pozornosti in pohvale od strani narodnogospodarske vede. Gobbi obravnava zavarovalstvo zgolj s stališča narodnega gospodarstva; v tej zvezi je še danes pritrditi Wagnerjevemu mnenju (Versicherungswesen, v Handbuche Schönberga, II. zvezek, 3. izdaja, 1891, na str. 959), da je prava narodnogospodarska literatura o zavarovalstvu dokaj skromna v Nemčiji kakor tudi drugod.

V prvem poglavju obravnava pisec: zavarovanje v narodnem gospodarstvu (riziko, stališče do obstoječega rizika, verjetnost nastopa škode, definicija in elementi zavarovanja, zavarovanje in igra); v drugem poglavju poudarja glavni dve izhodni točki zavarovanja: špekulacijo (skrb) v smislu bodoče potrebne preskrbe z gospodarskimi dobrinami in drugo točko: preskrba sebe in svojcev. Nadalje se razpravlja o jamstvu in razdelitvi bremen za pokritje škod, ki so nastale, o analitični in sintetični določitvi premij, o pomenu velikega števila v zavarovalstvu, o pogojih racionalnega zavarovanja, o raznih vrstah (panogah) zavarovanj. Tretje poglavje je posvečeno razpravljanju o organizacijski obliki zavarovalnih zavodov: privatno zavarovalno podjetje v obliki vzajemne družbe (mutua) ali zadruga (v gospodarskem smislu) ali kapitalistične delniške družbe; javni zavarovalni instituti, pod katero točko pisec obširneje obravnava znani Istituto Nazionale delle Assicurazioni, ki je bil ustanovljen po zakonu z dne 4. aprila 1912 v namenu, da se omeji tuja konkurenca na italijanskem zavarovalnem trgu v času, ko sta bili znani tržaški velezavarovalnici Assicurazioni Generali (ustan. 1831) in Riunione Adriatica di Sicurtà (ustan. 1858) še na avstrijskem ozemlju. Leta 1912. se je hotel v Italiji uvesti državni monopol v življenjskem zavarovanju, ta potreba je pa leta 1918. odpadla, ko sta omenjeni zavarovalnici prišli v sklop kraljevine Italije. Fašistična vlada je z zakonskim dekretom z dne 29. aprila 1923 monopol odpravila, kakor je bil zamišljen leta 1912., kot instrument nacionalizacije. Nadaljnji oddelki: konkurenca in monopol v zavarovalstvu; razmerje med podjetjem in zavarovanci, vodstvo zavarovalnega podjetja, in specialni fondi za kritje škod. Posebni pododdelek je posvečen obravnavi o državnem nadzorstvu nad zavarovalnimi podjetji. Gobbi pravi v tej točki tako-le: „Zavarovanec se poda k onemu, ki sprejema rizike v kritje, kakor se obrne oni, ki hoče kruha, na peka; izdelava kruha mora biti vsak dan kontrolirana, ali kakor manjka potrošniku v to svrhu potrebna tehnična izobrazba, so postavljene norme in javni higienski uradi, ki to stvar urejajo. V zavarovalstvu je pomanjkanje kontrole od posameznikove strani še večje in zaradi tega je v javnem interesu potrebno, da prevzame država nadzorstvo v svoje roke.“ Posebej je obravnavano vprašanje pozavarovanja. Končno obravnava četrto poglavje socialno zavarovanje kot važen faktor v državnem in narodnem življenju. Dodano je še obravnavanje o zavarovanju kot delu sedanjega italijanskega korporativnega gospodarstva. Posamezni sestavki so izklesano sestavljeni, kratki in jedrnato napisani brez nepotrebne balasta. Zavarovalstvo je obravnavano kot celota, socialno zavarovanje ravno tako skrbno obdelano kot privatno,

obe skupini tvorita namreč zaokroženo enoto, kar se velikokrat prezre. Pisec združuje obe skupini (privatno in socialno), ki imata končno isto izhodišče in temelj, v enoto in ne razdira, kakor se je često opazalo vsaj v preteklih desetletjih pri drugih piscih.

Pravnik bo to odlično delo vzel rad v roke in ga z užitkom prebiral. Naj bo še dodano: podobnega dela pri nas, ki smo tako revni na zavarovalni literaturi, nimamo.

Dr. Anton Urbanc.

Kisch Wilhelm: Der deutsche Rechtslehrer. — C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. München und Berlin. 1939.

Krošl Anton: Zemljiška odveza na Kranjskem. Samozaložba. 1941. Str. 108.

Nipperdey H. C.: Grundfragen der Reform des Schadenersatzrechts. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung. München und Berlin. 1940. Str. 92.

Članki in razprave v pravniških časopisih. Mjesečnik 6—8: Vernić V.: Auguste Comte i njegovo značenje za sociologiju. **Hartman I.:** Jedna zanemarena ustanova. **Werk H.:** Uredjenje osiguravajućeg prava s osobitom obzirom na utuživost dospjelih premija (de lege lata i de lege ferenda). **Lucianović M.:** Novi primjerak lastovskog statuta. **Lovrić E.:** O nazivu istočne crkve u području Kraljevine Hrvatske i Slavonije do konca svjetskega rata. **Legradić R.:** Izvori prava. **Hadžijahić M.:** Izvori i književnost za proučavanje pravne povijesti Bosne i Hercegovine. **Bayer V.:** O ispravnosti naziva „krivično“ i „kazneno“ pravo. O hrvatskim imenima za pojmove „materialno“ i „formalno“ pravo. **Palkovski N.:** Oko novoga njemačkoga građanskoga zakonika. **Majtin Z.:** Utjecaj države na rudarstvo zaradi zaštite narodno-gospodarskih interesa u svijetlu dosadašnjih propisa u Hrvatskoj. **Beuc I.:** Hrvati u sporu s gradskom komorom 1747. godine. **Dokumenat o hrvatskoj državi.** **Več H.:** Zemljišna pripadnost Gole, Gotalova i ždale Hrvatskoj. **Wagner E.:** Nužna obrana kod uvrede časti. **Rucner J.:** Zahtjev za podnošenje i pregled trgovačkih knjiga radi ustanovljenja providbe posrednika. **Tintić N.:** Da li je plaćanje takse i upotreba monopolnog mjeničnoga blanketa bitni uvjet za veljavost mjenice?

Razne vesti.

Življenjski tek univ. prof. Metoda Dolenca. Pok. prof. Dolenc se je rodil 19. decembra 1875 na Slapu pri Vipavi. Gimnazijo je pričel posečati v Ljubljani, nadaljeval jo je cd drugega razreda v Novem mestu in jo tamkaj tudi končal (1895). Pravoslovne študije je dovršil na Dunaju in vstopil l. 1898. pri okrožnem sodišču v Novem mestu v sodniško pripravljalsko službo. L. 1900. je postal sodni pristav, bil poklican l. 1905. v sodno službovanje k predsedništvu višjega deželnega sodišča v Gradcu, služboval tamkaj tudi pri okrajnem in deželnem sodišču, na zadnje kot svetnik deželnega sodišča. Konec l. 1918. je bil prideljen v službovanje višjemu deželnemu sodišču v Ljubljani, ki se je takrat ustanovilo, in postal pri tem višji deželnosodni svetnik (1919). Spomladi l. 1920. je bil imenovan za profesorja vsega kazenskega prava na ljubljanski univerzi. Bil je trikrat dekan in sicer v šolskih letih 1921/22, 1925/1926 in 1935/36, v letu 1929/30 pa rektor. Dne 5. julija 1928 je bil imenovan za dopisnega člana filozofsko-pravnega razreda Jugo-